

«حلقات»

درس 38

استاد: حجت‌الاسلام والمسلمين علم الهدی
آموزشیار : آقای طیبی

مقدمه

شهید صدر(ره) در بحث قاعده تسامح در ادله سنن، ضمن بیان مفاد اخبار من بلغ، تفاوت‌های نظری و عملی بین احتمالات طرح شده آنها را تبیین فرمودند. ایشان در این درس با بیان فرق دیگری در حوزه عمل بین دو احتمال اول و دوم، این مبحث را خاتمه می‌دهند و در پایان نتیجه می‌گیرند که احتمال اول از احتمالات اربعه (جعل حجیت) - که مبنای قاعده تسامح در ادله سنن است - مخالف با ظاهر این اخبار است.

انتظار می‌رود دانش پژوه در پایان این مبحث، مبنای قاعده تسامح را فرا گرفته و در نقد آنها توانا باشد.

آشنایی اجمالی با شرایط جریان استحصال نیز در یادگیری بهتر این درس، مؤثر خواهد بود.

متن درس

الثمرة الثانية: ان يدل خبر ضعيف على وجوب شىء فعلى الاحتمال الثانى لا شك فى ثبوت الاستحباب لأنه مصداق لبلوغ الثواب على عمل، و اما على الاحتمال الأول فلا يثبت شىء لأن إثبات الوجوب بالخبر الضعيف متعذر لعدم حجيته فى إثبات الأحكام الإلزامية، و إثبات الاستحباب به متعذر أيضاً لأنه لا يدل عليه فكيف يكون طريقاً و حجة لإثبات غير مدلوله، و إثبات الجامع بين الوجوب و الاستحباب به متعذر أيضاً لأنه مدلول تحليلي للخبر فلا يكون حجة لإثباته عند من يرى - كالسيد الأستاذ - ان حجية الخبر فى المدلول التحليلي متوقفة على حجته فى المدلول المطابقى بكامله.

الثمرة الثالثة: ان يدل خبر ضعيف على استحباب الجلوس فى المسجد إلى طلوع الشمس مثلاً على نحو لا يفهم منه ان الجلوس بعد ذلك مستحب أولاً.

فعلى الاحتمال الأول يجرى استصحاب بقاء الاستحباب و على الثانى لا يجرى لأنه مجعول بعنوان ما بلغه ثواب عليه و هذا مقطوع الارتفاع لاختصاص البلوغ بفترة ما قبل الطلوع.

و مهما يكن فلا شك فى ان الاحتمال الأول مخالف لظاهر الدليل كما تقدم فى الحلقة السابقة فلا يمكن الالتزام بتوسعة دائرة حجية الخبر فى باب المستحبات.

نکته ای از درس قبل :

یادآوری : بحث در باب تفاوت‌های عملی بین دو احتمال اول از احتمالات چهارگانه مفاد اخبار من بلغ، از دیدگاه شهید صدر بود. در بررسی فرق دوم بین این دو احتمال ذکر شد که اگر خبر ضعیفی دال بر وجوب یک عمل وجود داشت، بنابر احتمال دوم می‌توان حکم به استحباب آن عمل کرد، اما بنابر احتمال اول نمی‌توان حکم به وجوب کرد؛ چون برای صدور احکام الزامی نیاز به خبر ثقه داریم. و در صورتی که دیدگاه افرادی مانند محقق خوئی(ره) در تابع بودن حجیت مدلول التزامی از حجیت مدلول تطابق پذیرفته شود، حکم به استحباب هم نمی‌توان کرد.

بیان نکته : اگر نظریه برخی از فقها مانند محقق خوئی(ره) در تابع بودن حجیت مدلول التزامی از حجیت مدلول مطابقی پذیرفته نشود؛ می‌توان گفت اگر چه خبر دال بر وجوب، دلالت مطابقی آن حجت نمی‌باشد؛ ولی حجیت دلالت التزامی این خبر بر اصل مطلوب بودن عمل نزد شارع، تابع دلالت تطابقی نیست و خود حجت مستقلی است. در این صورت با ب دست آوردن مطلوبیت فعل به دلالت التزامی، حداقل چیزی که از مطلوبیت استفاده می‌شود استحباب آن فعل است. بنابراین می‌توانیم مانند احتمال اول، حکم به استحباب آن عمل بکنیم.

پس این فرق در صورتی بین این دو احتمال وجود دارد که نظریه تابع بودن حجیت دلالت التزامی از حجیت دلالت مطابقی را بپذیریم.

Sco1: 13:24

فرق سوم: استصحاب مدلول خبر ضعیف بنابر احتمال اول

پیش فرض

جریان استصحاب
متوقف بر دو رکن
است: یقین سابق و
شک لاحق

با توجه این پیش فرض، اگر خبر ضعیفی دلالت بر استحباب نشستن در مسجد تا طلوع خورشید کند، این سؤال مطرح می شود که آیا این استحباب بعد از طلوع خورشید نیز باقی است؟ جواب این سؤال بنابر دو احتمال متفاوت است:

احتمال اول (جعل حجیت)

- برای خبر ضعیف جعل حجیت می شود و استحباب آن ثابت می شود و می توان این حکم را استحباب کرد چون :
- ۱- به استحباب نشستن قبل از طلوع خورشید یقین داریم. (یقین سابق)
- ۲- و از طرفی در استمرار استحباب بعد از طلوع خورشید شک داریم (شک لاحق).
- نتیجه : حکم سابق را برای بعد از طلوع خورشید استحباب می کنیم.

احتمال دوم (جعل حکم استحباب)

- برای مدلول خبر (نشستن در مسجد تا طلوع خورشید) حکم استحباب جعل می شود چون مصداق فعلی است که درباره آن ثواب نقل شده است. اما این حکم استحباب نمی شود، زیرا :
- ۱- به استحباب نشستن قبل از طلوع خورشید یقین داریم. (یقین سابق).
- ولی این حکم فقط ناظر به نشستن قبل از طلوع خورشید است و قطعاً شامل بعد از طلوع خورشید نمی شود پس قطعاً مصداق عنوان فعلی که درباره آن ثواب نقل شده است، نیست.
- نتیجه : پس شکی در عدم استحباب آن نداریم، به تعبیر دیگر یقین به ارتفاع حکم سابق داریم و شکی به بقاء آن حکم نداریم تا استحبابش کنیم.

Sco2: 23:45

نتیجه بحث در مفاد قاعده تسامح در ادله سنن

احتمال نخست (حجت بودن هر خبری که ناقل ثواب برای یک فعل است) که مبنای قاعده تسامح در ادله سنن است، با ظاهر اخبار من بلغ مخالفت دارد؛ این مطلب در حلقه ثانیه توضیح داده شد.

نکته: شهید صدر (ره) درباره سایر احتمالات چهار گانه توضیحی ارائه نمی دهند، چون در بررسی دایه حجیت اخبار فقط احتمال اول منجر به توسعه این دایه می شد و با رد این احتمال، قائل شدن به توسعه دایه حجیت اخبار ممکن نیست.

Sco3:27:49

چکیده

1. فرق دوم (عدم امکان حکم به وجوب یا استحباب با وجود یک خبر ضعیف) در صورتی بین این دو احتمال وجود دارد که دیدگاه افرادی مانند محقق خوئی (ره) در تابع بودن حجیت دلالت التزامی از حجیت دلالت مطابقی را بپذیریم.
2. جریان استصحاب متوقف بر دو رکن است: یقین سابق و شک لاحق که در صورت نبودن هر کدام از این دو نمی توان حکم به استحباب کرد.
3. بنابر احتمال اول (جعل حجیت) اگر خبر ضعیفی دلالت بر استحباب نشستن در مسجد تا طلوع خورشید کند آن خبر صحت شده و استحباب آن ثابت می شود و می توان این حکم را برای بعد از طلوع خورشید استصحاب کرد.
4. بنابر احتمال دوم (جعل حکم استحباب) اگر خبر ضعیفی دلالت بر استحباب نشستن در مسجد تا طلوع خورشید نماید مدلول خبر محکوم به استحباب می شود؛ زیرا مصداق فعلی است که برای آن ثواب نقل شده است. اما چون این حکم فقط ناظر به نشستن قبل از طلوع خورشید است و به عدم بقاء آن بعد از طلوع خورشید داریم، نمی توانیم آن را استصحاب کنیم.
5. احتمال نخست (حجت بودن برای هر خبری که ناقل ثواب برای فعلی شده است) که مبنای قاعده تسامح در ادله سنن است، با ظاهر اخبار من بلغ مخالفت دارد.